

أَعْوَامِلُ (100) مَعَ الشَّرْحِ

[أَعَامِلُ (60) + أَلْمَعْمُولُ (30) + الْأَعْرَابُ (10)]

أ - أَعَامِلُ (60)

= أَلَلْفَظِي (58) + أَلْمَعْنَوِي (2)

Cümle içinde kelimenin son harekesini belirleyen

(58) = السَّمَاعِي (49) + الْقِيَاسِي (9) الْعَامِلُ اللَّفْظِي

Dille söylenen âmil

السَّمَاعِي (49)

İşitmeye dayanan/Kaidesi olmayıp Araplardan duyulan

حروف الجرّ وحروف الإضافة (20) (تجرّ الإسم فقط):

أıklama: Bir ismi cer edenler. Cer harfleri ve manevi izafet harfleri cer görevi yaparlar. Bu anlamda izafet harfleri = cer harfleri denilebilir. Normal izafet ise, “fi”, “li” ve “min” cer harfinden birisi anlamındadır ve onda hazif ve îsâl vaki olmuştur: غُلَامٌ لِرَيْدٍ = غُلَامٌ زَيْدٍ

(1) ب: آمَنْتُ بِاللَّهِ / Allah'a inandım

أıklama: ب cer harfinin başlıca kullanıldığı manalar: Alet, sebep, yer zarfı, zaman zarfı, değer ve karşılık, hal, geçişlilik, and, olumsuzluğu kuvvetlendirme, fazla olarak,

كَتَبْتُ بِالْقَلَمِ / Kalemleyazdım

Onları günahları sebebiyle yok ettik (Enam 6/6) فَأَهْلَكْنَا هُمْ بِذُنُوبِهِمْ

Gazetelerin çoğu İstanbul'da basılır/ تُطْبَعُ أَكْثَرُ الْجَرَائِدِ بِإِسْتَنْبُولَ

Borç, geceleyn gam, gündüz züldür / أَلَدَيْنُ هُمْ بِاللَّيْلِ وَذُلٌّ بِالنَّهَارِ

Çiftçi tarlasını 1000 dinara sattı / بَاعَ الْفَلَّاحُ حَقْلَهُ بِأَلْفِ دِينَارٍ

Öğrenci hocasının sözlerini dikkatle dinledi / إِسْتَمَعَ الطَّالِبُ إِلَى أَقْوَالِ أَسْتَاذِهِ بِإِتْبَاهٍ

Hoca yeni çıkmış kitapları getirdi / أَتَى الْأَسْتَاذُ بِالْكِتَابِ الْحَدِيثَةِ

Allah aşkına fakirlere yardım et! / بِاللَّهِ أَغِيثَ الْفُقَرَاءِ

وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ / (Enfal 8/51) Allah kullarına asla **zulmedici** değildir

وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلاً / (Nisa 4/81, ...) Vekil olarak **Allah** yeter

مِنْ: تَبْتُ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ / Bütün günahlardan tövbe ettim

Açıklama: Sözlükte “den, dan” anlamına gelen مِ cer harfinin başlıca kullanıldığı manalar: Başlama yeri, başlama zamanı, sebep, kaynak-kök, çeşit, belirtme, açıklama, parça, ayrıntı-tafsil, iki şeyi ayırt etmek, yeğleme-karşılaştırma, olumsuzluğu kuvvetlendirme, geçişlilik:

جَرَى الطِّفْلُ مِنَ الْمَدْرَسَةِ إِلَى الْبَيْتِ / Çocuk mektepten eve kadar koştu

جَعَلْتُ أَقْرَأَ الْكِتَابَ مِنْ أَوَّلِ الْأُسْبُوعِ / Hafta başında kitabı okumaya başladım

بَكَى الطِّفْلُ مِنْ وَجَعٍ فِي بَطْنِهِ / Çocuk karnındaki bir ağrı yüzünden ağladı

ذَلِكَ الصَّابِطُ مِنْ أُسْرَةٍ أَصْلِيَّةٍ / O subay asil bir ailedendir

لَبِسَ الْكُدَيْرُ ثَوْبًا مِنَ الصُّوفِ / Müdür yüнден bir elbise giydi

شَرِبَ الْمَرِيضُ جَرْعَةً مِنَ اللَّبَنِ / Hasta süttten bir yudum içti

أَكَلْنَا مَا اشْتَرَيْنَاهُ مِنَ التَّمْرِ / Satın aldığımız hurmayı yedik

تَتَبْتُ تِلْكَ الرَّهْرَةَ فِي الْأَقْطَارِ الْمُخْتَلِفَةِ مِنَ الْعَالَمِ / O çiçek, yeryüzünün çeşitli ülkelerinde yetişir

يَتَرَكَّبُ الْمَصْنَعُ مِنْ خَمْسَةِ طَوَابِقٍ / Fabrika 5 katlıdır

يَعْرِفُ الْأُسْتَاذُ الْمُجْتَهِدَ مِنَ الْكَسَلَانِ / Hoca, çalışkanı tembelden ayırt eder

التَّاجِرُ أَغْنَى مِنَ الْمُوظَّفِ / Tacir memurdan daha zengindir

وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ / (Hac 22/71) Zalimlerin hiçbir yardımcısı yoktur

اِقْتَرَبَتِ الْقَافِلَةُ مِنَ الْمَدِينَةِ

Kervan şehre yaklaştı (tek başına lâzım olan “ikterabe” fiili, “min” harf-i ceri ile müteaddî oluyor yani meful alıyor)

(3) إِلَيَّ: تُبْتُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى / Allah Teala'ya tövbe ettim

Açıklama: İsmi –e halini gösteren اِلَى harfinin başlıca kullanıldığı manalar: Yer hakkında bitiş, zaman hakkında bitiş, yönelme, yakınlık, kat-nezd-yan, tafsil, “al” manasında:

وَصَلْنَا إِلَى الْمَدْرَسَةِ / Mektebe ulaştık

إِنْتَظَرْنَا إِلَى الْعِشَاءِ / Yatsıya kadar seni bekledik

قَرَرْنَا الذَّهَابَ إِلَى شَاطِئِ الْبَحْرِ / Deniz kıyısına gitmeye karar verdik

جَلَسْتُ إِلَى صَدِيقِي / Dostumun yanına oturdum

الْتَفَكَّرُ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنَ التَّكَلُّمِ / Düşünme ona, konuşmaktan daha sevimlidir

فِي الْكِتَابِ يَنْقَسِمُ الْبَابُ إِلَى فُصُولٍ / Kitapta bab, fasıllara ayrılır

إِلَيْكَ هَذَا السَّيْفُ / Bu kılıcı al

(4) عَنْ: كُفِفْتُ عَنِ الْحَرَامِ / Haramdan men edildim

Açıklama: Sözlükte “den, dan” anlamına gelen عَنْ harfinin başlıca kullanıldığı manalar: Uzaklık ve ayrılış, kaynak-çıkış, “yerine” manasına, hal, geçişlilik:

إِنْتَعَدَ الْقِطَارُ عَنِ الْمَحَطَّةِ / Tren istasyondan uzaklaştı

سَمِعْتُ الْخَبَرَ عَنْ خَالِدٍ / Haberi Halit'ten işittim

نَابَ الْمُسَاعِدُ عَنِ رَئِيسِ الْقِسْمِ الثَّانِي فِي اجْتِمَاعِ الرُّؤَسَاءِ

Başkanlar toplantısında ikinci dairenin başkanı yerine, yardımcısı bulundu

قَتَلَهُ عَنِ قَصْدٍ / Onun kasten öldürdü

رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الصَّادِقِينَ

Allah doğrulardan razı olsun (tek başına lâzım olan “radiye” fiili, “an” harf-i ceri ile müteaddî oluyor yani meful alıyor)

5) **عَلَى**: تَجِبُ التَّوْبَةُ **عَلَى** كُلِّ مُذْنِبٍ / Her günahkar **üzerine** tövbe etmek vaciptir

Açıklama: Sözlükte “üzere, üzerine, üstüne, üstünde, beraber, den, için, de, ile, rağmen” anlamlarına gelen **عَلَى** harfinin başlıca kullanıldığı manalar: Üst-üzerinde, yakınlık, uzaklık, “rağmen” manasına, öğüt-teşvik, hal, şart, zan, aleyhine olma-yük, geçişlilik için:

الْكِتَابُ **عَلَى** الْمُنْضَدَةِ / Kitap masanın **üzerindedir**

جَلَسَتْ الْأُسْرَةُ **عَلَى** الْمَائِدَةِ / Aile sofraya oturdu

نَقَعَ الْغَابَةَ **عَلَى** خَمْسِمِائَةِ مِثْرٍ / Orman, 500 m . **uzaktadır**

انْتَصَرَ الْمُؤْمِنُونَ **عَلَى** قَلَّةٍ عَدَدِهِمْ / Müminler, sayılarının azlığına **rağmen** galip geldiler

عَلَيْكُمْ بِقِرَاءَةِ كِتَابِ اللَّهِ / Allah'ın kitabını okumalısınız

فَتَحَتِ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ **عَلَى** عَهْدِ السُّلْطَانِ مُحَمَّدٍ / İstanbul, Sultan II. Mehmet devrinde fethedildi /
التَّانِي

أَصْبَحَ الْعَنِيُّ فَقِيرًا وَلَكِنَّهُ بَقِيَ **عَلَى** وَقَارِهِ / Zengin, fakir oldu ama vakarı **üzere** devam etti

اشْتَرَيْتُ لَكَ هَذَا الْكِتَابَ **عَلَى** أَنْ تَقْرَأَ وَلَوْ مَرَّةً

Bir defa olsun okuman **şartıyla** sana bu kitabı satın aldım

عَضَّ الْجَاهِلُ الصَّابُونَ **عَلَى** أَنَّهُ جُبْنٌ / Cahil, sabunu, peynir **zannederek** ısırıldı

عَلَيْهِ عِشْرُونَ دِينَارًا / 20 dinar **borcu var**

لَعْنَةُ اللَّهِ **عَلَى** الْمُنَافِقِينَ / Allah'ın laneti ikiyüzlülere olsun

6) ل: أَنَا عُبَيْدٌ لِلَّهِ تَعَالَى / Ben Allah Teala'nın/Teala **için** kulcağızıyım

Açıklama: Sözlükte “için, mahsus, ait, var, e, a, üzerine, de, hakkında, yemin, tekit” anlamlarına gelen **عَلَى** harfinin başlıca kullanıldığı manalar: Sahiplik, lehte olma-fayda, sebep-gaye, izin, tahsis, taalluk:

لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ / Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır (Bakara 2/284)

حَكَمَ الْقَاضِي لِلْبَرِيِّ / Hâkim, suçsuzun **lehine** karar verdi

دَهَبْنَا إِلَى الْمُسْتَشْفَى لِنَعُودَ صَاحِبِنَا / Arkadaşımızı ziyaret için hastaneye gittik

لِلطُّلَابِ أَنْ تَقْرَأُوا فِي الْمَكْتَبَةِ الْوَطَنِيَّةِ / Öğrenciler Milli Kütüphanede okuyabilirler

وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ / (Araf 7/128) İyi netice muttakilerindir

يُعْجِبُنِي فَهْمُكَ لِلدَّرْسِ / Dersianlayışını beğeniyorum

7) فِي: الْمَطِيعُ فِي الْجَنَّةِ / İtaat eden cennettedir

Açıklama: Sözlükte “de, nerede” anlamlarına gelen فِي harfinin başlıca kullanıldığı manalar: Yer zarfı, zaman zarfı, hal, giyinmişlik, beraberlik, sebep-gaye, söz veya görüş konusu, geçişlilik (özellikle başlama fiilleriyle), “var, mevcut” manasında:

يَعِيشُ السَّمَكُ فِي الْمَاءِ / Balık suda yaşar

نَزَلَ التَّلْجُ فِي اللَّيْلِ / Geceleyin kar yağdı

قَتَلَ الْجَيْشُ فِي شَجَاعَةِ الْأَسَدِ / Ordu aslanlar gibi savaştı

ظَهَرَ الْإِمَامُ فِي جُبَّتِهِ / İmam, cübbesini giymiş olarak göründü

خَرَجَ السُّلْطَانُ فِي أَمْرِهِ / Sultan, beyleriyle birlikte çıktı

يُجَاهِدُ الْمُجَاهِدُونَ فِي إِعْلَاءِ كَلِمَةِ اللَّهِ / Mücahitler, Allah adını yüceltme uğruna savaşır

مَاذَا تَقُولُ فِي الذَّهَابِ إِلَى إِسْتَنْبُولَ؟ / İstanbul’a gitmeye ne dersin?

شَرَعَ الضَّابِطُ فِي الْخِطَابِ / Subay hitaba başladı

فِي الْعُرْفَةِ رَجُلٌ / Odada bir adam var

8) كَ: لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ / O’nun benzeri gibi hiçbir şey yoktur (Şura 42/11)

Açıklama: Sözlükte “gibi, kadar” anlamlarına gelen كَ harfi, benzetme ve tafsil için kullanılır:

الدُّنْيَا كَالْكُرَةِ / Dünya top gibidir

فِي تَرْكِيَا فَوَاكِي كَثِيرَةً الْأَنْوَاعِ كَالْتَّفَاحِ وَالْبُرْتُقَالِ وَالتَّيْنِ

Türkiye’de elma, portakal, incir gibi birçok meyve vardır

(9) حَتَّى: أَعْبُدُ اللَّهَ تَعَالَى حَتَّى الْمَوْتِ / Ölüme kadar Allah Teala’ya ibadet ederim

Açıklama: Sözlükte “ye kadar, bile, hatta, ta ki” anlamlarına gelen حَتَّى harfi, zaman ve mekanda bitişi, sona erişe ifade eder:

سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ / (Kadir gecesi) fecir vaktine kadar selamettir (Kadir 97/5)

جَرَى الْمَسَافِرُ حَتَّى الْمِيْنَاءِ / Yolcu limana kadar koştı

(10) رَبِّ: رَبِّ تَالٍ يَلْعَنُهُ الْقُرْآنُ / Nice okuyucular vardır ki Kur’an onlara lanet eder

Açıklama: Sözlükte “olur ki, bazı, nice” anlamlarına gelen رَبِّ harfi, anlaşılmamış bir işin olabileceği manasına ve çokluk için kullanılır:

رَبِّ مُتَّقِفٍ لَا عِلْمَ لَهُ بِوَقَائِعِ بِلَادِهِ / Olur ki aydın, ülkesinin gerçeklerini bilmez

رَبِّ مُجَاهِدٍ أُسْتُشِّهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ / Allah yolunda nice mücahitler şehit olmuştur

(11) وَأَوُّ الْقَسَمِ: وَاللَّهِ لَا أَفْعَلَنَّ الْكَبَائِرَ

Allah’a yemin ederim ki asla büyük günahları yapmayacağım

Açıklama: Yemin için başlıca üç harf kullanılır: وَ, تَ, بَ. “Vallâhi, yemin ederim, and olsun, hakkı için” anlamlarına gelirler:

بِاللَّهِ / Allah’a and olsun

بِالْقُرْآنِ / Kur’an hakkı için

(12) تَاءُ الْقَسَمِ: تَاللَّهِ لَأَفْعَلَنَّ الْفَرَائِضَ / Allah’a yemin ederim ki elbette farzları yapacağım

Te: Tallahi, kasem olsun ki. Kasem içindir.

(13) مُدٌّ: تَبْتُ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ فَعَلْتُهُ مُدٌّ يَوْمَ الْبُلُوغِ

Buluğ günden **beri** yaptığım tüm günahlara tövbe ettim

Açıklama: مُنْدُ – مُنْدُ cer harfleri “den, den beri” anlamlarına gelir, geçmiş zamanda iptida içindir:

Üç gündür yağmur yağmadı / لَمْ يَنْزِلِ الْمَطَرُ مُذْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ

(14) مُنْدُ: تَجِبُ الصَّلَاةُ مُنْدُ يَوْمِ الْبُلُوغِ / Buluğ gününden itibaren namaz farz olur

Münzü: Den, den beri. Geçmiş zamanda iptida içindir

(15) حَاشَا: هَلَاكَ النَّاسِ حَاشَا الْعَالِمِ / Alim hariç, insanlar helak oldu

Hâşâ: İstisna içindir.

(16) خَلَا: هَلَاكَ الْعَالِمُونَ خَلَا الْعَامِلِ بِعِلْمِهِ / İlmiyle amel edenler hariç, alimler helak oldu

Halâ: İstisna içindir.

(17) عَدَا: هَلَاكَ الْعَامِلُونَ عَدَا الْمُخْلِصِ / İhlaslılar hariç, amel edenler helak oldu

Adâ: İstisna içindir.

(18) لَوْلَا: لَوْلَاكَ يَا رَحْمَةَ اللَّهِ لَهَلَكَ النَّاسُ

Ey Allah’ın rahmeti, sen **olmasaydın** elbette insanlar helak olurdu

Levlâ: Olmasaydı. Zamir bitiştiği zaman başkasının mevcudiyetiyle bir şeyi imtina etmektir.

(19) كَيْمٍ: كَيْمِهِ عَصَيْتَ / Niçin/neden isyan ettin? (Keymihe = keymâ (elif’ten bedel he gelmiş) /

Keyme: Niçin. Key (talil içindir) + mâ (soru edatıdır). Lime (niçin) anlamındadır

(20) لَعَلَّ (في لغة عَقِيلٍ): لَعَلَّ اللَّهُ تَعَالَى يَغْفِرُ ذَنْبِي / Umulur ki Allah Teala günahımı bağışlar

Lealle: Umulur ki, ta ki, belki. Tereci içindir.

حروف تنصب الإسم وترفع الخبر (8):

(1) إِنَّ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى عَالِمٌ كُلِّ شَيْءٍ / Şüphesiz Allah Teala her şeyi bilir/bilendir

İnne: Şüphesiz, şüphe yok ki.

||

(2) أَنْ: اِعْتَقَدْتُ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَادِرٌ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

Ben inanıyorum ki, **şüphesiz** Allah Teala her şeye gücü yetendir

(3) كَأَنَّ: كَأَنَّ الْحَرَامَ نَارٌ / Sanki haram (tıpkı) ateştir

Keenne: Sanki, güya

(4) لَكِنَّ: مَا فَازَ الْجَاهِلُ لَكِنَّ الْعَالِمَ فَائِزٌ / Cahil kurtulamadı **fakat** alim kurtuldu/kurtulur

Lâkinne: Ancak, fakat, lakin.

(5) لَئِنِّي: لَئِنِّي الْعِلْمَ مَرْزُوقٌ لِكُلِّ أَحَدٍ

Keşke ilim, her kişi için verilmiş rızık olsaydı/herkes ilimle rızıklanmış olsaydı

Leyte: Keşke

(6) لَعَلَّ: لَعَلَّ اللَّهُ تَعَالَى غَافِرٌ ذَنْبِي / **Umulur ki** Allah Teala günahımı bağışlayıcıdır/bağışlar

Lealle: Belki, umulur ki

Açıklama: Bu altı harfe, “fiile benzeyen harfler” denilir.

(7) إِلَّا (في الإستثناء المنقطع): الْمَعْصِيَةُ مُبْعَدَةٌ عَنِ الْجَنَّةِ إِلَّا الطَّاعَةَ مُقَرَّبَةٌ مِنْهَا

Günah cennetten uzaklaştırıcıdır, **ancak** itaat/taat ona yaklaştırıcıdır

İllâ: Ancak, başka. İstisna edatıdır.

Açıklama: Bitişik olmayan, kesik olan istisnalarda kullanılır. Müstesna-i munkatı: الا ve

kardeşleriyle topluluktan çıkartılmadığı halde bunlardan sonra gelendir: ما جائني القوم الا

ما جائني القوم لكن manası vardır. O zaman örnek şöyle olur: حمارا

حمارا جاء.

(8) لَا (نفي الجنس): لَا فَاعِلٌ شَرٌّ فَائِزٌ

Şer (günah) işleyen kurtulucu **olmadı**/Hiçbir şer işleyen kurtulamaz

Lâ: Değil, olmadı, hayır.

Açıklama: Cinsinden olan bütün fertlerden hükmü kaldıran.

حرفان ترفعان الإسم وتنصبان الخبر (2):

III

Acıklama: Bu ikisi leyse manasında oldukları için bunlara leyse'ye benzeyen denilmiştir. Bu ikisi Leyse'ye olumsuzlukta benzemektedirler. Ancak mutlak mânada ve geleceği de nefyetmek anlamında olmayıp; hâl-i nefyederler.

(1) مَا (الْمُشَبَّهَةُ بِلَيْسَ): مَا اللَّهُ تَعَالَى مُتَمَكِّنًا بِمَكَانٍ

Allah Teala, her hangi bir mekanda yerleşik (mekana bağlı) **değildir/olmadı**

(2) لَا (الْمُشَبَّهَةُ بِلَيْسَ): وَلَا شَيْءٌ مُشَابِهًا لِلَّهِ تَعَالَى

Allah Teala'ya benzeyen bir şey **olmadı** / Hiçbir şey Allah Teala'ya benzeyici **değildir**

Acıklama: Arapçada leyse'ye benzeyen 4 harf vardır: لَّا, مَا, إِنْ, لَات

Bu harfler isim cümlesinin önüne gelerek manayı menfi yaparlar. إِنْ, مَا, لَّا harflerinin isimleri merfudur.

لَّا: Harfinin de amel edebilmesi için, isim ve haberinin nekra olması gerekir:

لَّا جَرِيدَةٌ مُفِيدَةٌ / Hiçbir gazete faydalı **değildir**

مَا الْمَطَرُ نَازِلًا / Yağmur yağmamaktadır

مَا: Harfinin haberinin başına da, لَيْسَ'nin haberinin başında olduğu gibi gelebilir:

مَا الْخَوَانُ بِوَاسِعٍ / Yemek masası geniş **değildir**

إِنْ الْقَلَمُ طَوِيلًا / Kalem uzun **değildir**

لَات: İsim ve haberinin zaman ismi olması gerekir ve isim hafzedilir (cümlede bulunmaz):

الْوَقْتُ وَقْتُ رَاحَةٍ - لَات وَقْتُ رَاحَةٍ (= لَاتِ الْوَقْتُ وَقْتُ رَاحَةٍ)

Zaman dinlenme zamandır - Dinlenme zamanı **değildir**

حروف تنصب الفعل المضارع (4):

IV

(1) أَنْ: أَحِبُّ أَنْ أَطِيعَ اللَّهَ تَعَالَى / Allah Teala'ya itaat **etmemi** severim/itaat etmeyi seviyorum

En: Mek, mak eki ile mastar manası verir.

(2) لَنْ: لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ تَعَالَى لِلْكَافِرِينَ

Allah Teala, **asla** kafirleri bağışlamayacaktır / Elbette Allah Teala kafirleri bağışlamaz

Len: Tekid-i nefy-i istikbal (gelecek zamanın kuvvetli olumsuzluğu) içindir.

(3) كَى: أَحِبُّ طُولَ الْعُمْرِ كَى أَحْصَلَ الْعِلْمَ

İlim tahsil edebilmem **için** ömrün uzun olmasını severim/seviyorum

Key: Sebep bildirir.

(4) إِذْنٌ: قَوْلِكَ "إِذْنٌ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ" لِمَنْ قَالَ: "أَطِيعُ

"Allah Teala'ya itaat ediyorum" diyen kimseye (cevaben) "**O halde/Öyleyse** cennete girersin" sözün

İzen: O halde.

كلمات تجزم الفعل المضارع (15):

(A) تجزم فعلا واحدا (4):

(1) لَمْ: لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ / (O Allah) doğurmadı ve doğrulmadı

(2) لَمَّا: لَمَّا يَنْفَعُ عُمْرِي / Henüz ömrüm fayda vermedi

(3) لَأَمْ: لَأَمْ الْأَمْرُ: لِيَعْمَلَ عَمَلًا صَالِحًا / Salih amel **yapsın**

(4) لَا فِي النَّهْيِ: لَا تُذْنِبْ / Günah işleme

(B) تجزم فعلين مُسَمِّيَيْنِ شرطاً وجزاءً (11):

Açıklama: Bunlar iki fiil-i muzariyi cezm ederler. Birincisine şart, ikincisine ceza denir.

(1) إِنْ: إِنْ تَتَّبِعْ يُغْفَرْ ذُنُوبُكَ / Eğer tövbe edersen günahların bağışlanır

İn: Eğer

(2) مَهْمَا: مَهْمَا تَفَعَّلَ تُسْأَلُ مِنْهُ / Her ne yaparsan ondan sorulursun

Mehmâ: Her ne ki, her ne zaman

(3) مَا: مَا تَفْعَلُ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُهُ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى

Hayır olarak **ne** yaparsan, Allah Teala yanında onu bulursun

Mâ: Değildir, olmaz. Olumsuzluk edatıdır. Şunlar için de kullanılır: Müddet ifade etme (... müddetçe), cümleye mastar manası verme, akıllı olmayanlar için soru edatı (ne?), şart edatı, ism-i mevsul (o ki, o şey ki).

(4) مَنْ: مَنْ يَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا يَكُنْ نَاجِيًا / **Kim** salih amel yaparsa o kurtulan olur

Men: Kim?

(5) أَيْنَ: أَيْنَ تَكُنْ يُدْرِكُكَ الْمَوْتُ / **Nerede** olursan ölüm sana yetişir

Eyne: Nerede.

(6) مَتَى: مَتَى تَحْسُدُ تَهْلِكُ / **Ne zaman** haset edersen helak olursun

Metâ: Ne zaman.

(7) أَنَّى: أَنَّى تُذْنِبُ يَعْلَمُكَ اللَّهُ تَعَالَى / **Nerede** günah işlersen işle Allah Teala seni bilir

Ennâ: Nerede olursa, nereden, ne zaman, nasıl.

(8) أَيُّ: أَيُّ عَالِمٍ يَتَكَبَّرُ يُبْغِضُهُ اللَّهُ تَعَالَى / **Hangi** alim kibirlenirse Allah Teala ona gazaplanır

Eyyü: Hangi, herhangi.

[**Eyyâne** (أَيَّانَ): Olduğu zaman, ne zaman]

(9) حَيْثُمَا: حَيْثُمَا تَفْعَلْ يُكْتَبْ فِعْلُكَ / **Her nerede** yaparsan, amelin (fiilin) yazılır

Haysümâ: Her nerede.

(10) إِذْمَا: إِذْمَا تَتُوبُ تُقْبَلُ / **Ne zaman** tövbe edersen/Tövbe ettiğin zaman tövben kabul olur
تَوْبَتُكَ

İzmâ: Olursa, olunca.

(11) إِذَا مَا: إِذَا مَا تَعْمَلْ بِعِلْمِكَ تَكُنْ خَيْرَ النَّاسِ

İlminle amel ettiğin zaman/**Ne zaman** ilminle amel edersen, insanların en hayırlısı olursun

İzâmâ: Olursa, olunca.

القِيَاسِي (9)

Kaidesi olan/Ameline külli kaideyi zikretmek mümkün olan

الفعل المطلق¹

Allah Teala her şeyi **yarattı** - Kur'an inmekle **indi** / نَزَلَ الْقُرْآنُ نَزُولًا

Açıklama: Başkası kendisine tabi olup, kendisi ise âmilde asıl olan fiil-i mutlaktır/genel anlamda fiildir. Her fiil, ref' eder ve nasb eder. Tâm, nâkıs, lâzım ve müteaddi gibi her fiil için bir merfu (fail) gerekir.

(1) الفعل التام

Allah Teala **bildi/bilir** / عَلِمَ اللَّهُ تَعَالَى

Açıklama: Her fiil için ötreli (fail, naibi fail, isim) bir kelime lazımdır. Eğer bu ötreli kelimeyle kelam tamamlanıyorsa böyle fiile tam fiil denir. Tam fiiller, fail ve meful alırlar.

(2) الفعل الناقص (= كان وأخواتها): صَارَ - مَا زَالَ (ما + زال) - مَا دَامَ - لَيْسَ - ...

Not: مَا زَالَ = مَا + زَالَ. Bu tür fiiller (mâ dâme, mâ beriha, mâ fenie, mâ infekke), "mâ + ..." olduğu için "mâ" ayrı yazılır ve hepsi de "süreklilik" ifade ederler. Eğer bunların başına "mâ" gelmezse o zaman nakıs fiil olmazlar tam fiil olurlar.

كَانَ اللَّهُ تَعَالَى عَلِيمًا حَكِيمًا / Allah Teala, alimdir, hakimdir

صَارَ الْعَاصِي مُسْتَحِقًّا لِلْعَذَابِ / Asi azabı hak eden oldu

مَا زَالَ الْمُذْنِبُ بَعِيدًا مِنَ اللَّهِ تَعَالَى / Günah işleyen Allah Teala'dan uzak olmaya devam etti

وَيُقْبَلُ التَّوْبَةُ مَا دَامَ الرُّوحُ دَاخِلًا فِي الْبَدَنِ / Ruh bedeninde olduğu sürece tövbe kabul edilir

لَيْسَ اللَّهُ تَعَالَى جِسْمًا / Allah Teala cisim değildir/olmadı

Açıklama: Bunlara genel olarak kâne ve benzerleri (kardeşleri/soyundan gelenler) denir. Ötreli kelimeyle kelam tamamlanmıyorsa bilakis mansub bir habere ihtiyaç duyuyorsa böyle fiillere nakıs fiil denir (Nakıs fiil olan kâne var kardeşleri, "oldu" manasındadırlar ve isim cümlesinin başına gelirler. Bu fiiller aynı zamanda "oldu" manasının dışında tam fiil olarak da kullanılabilirler). Bunlara, anlamlarının

tam ortaya çıkması için tek başına isimleri yeterli olmayıp habere ihtiyaç gösterdikleri için nakıs fiiller denilmiştir. Nakıs fiiller, isim cümlesinin başına gelerek isim ve haber alırlar. İsmi ref, haberini nasb ederler (Mübtedayı merfu, haberi mansub okuturlar):

كَانَ: “idi, oldu, olmak, ol” anlamlarına gelir.

Ahmet zengin idi - Ahmet zengindir / أَحْمَدُ غَنِيٌّ - أَحْمَدُ غَنِيٌّ

أَصْبَحَ: Nitelediği ismin belirtilen sifata **sabah vaktinde** sahip olduğunu gösterir.

أَصْبَحَ الرَّجُلُ مَرِيضًا - الرَّجُلُ مَرِيضٌ

Adam (sabah vakti) hasta **oldu/sabahladı** -Adam hastadır

صَارَ: “oldu, dönüştü” anlamını ifade eder. Bir durumdan başka bir duruma dönüşmeyi belirtir.

Un ekmek **oldu** / صَارَ الدَّقِيقُ خُبْزًا

أَضْحَى: Nitelediği ismin belirtilen sifata **kuşluk vaktinde** sahip olduğunu gösterir.

İşçi (**kuşluk vakti**) yoruldu / أَضْحَى الْعَامِلُ مُتَعَبًا

ظَلَّ: Nitelediği ismin belirtilen sifata **sahip olarak devam ettiğini** belirtir. Nitelediği ismin belirtilen sifata **gündüz vaktinde** sahip olduğunu gösterir.

Cadde kalabalıklaştı / ظَلَّ الشَّارِعُ مُزْدَحِمًا

وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ

Onlardan biri, kız ile müjdelendiği zaman içi öfke ile dolarak yüzü simsiyah **kesilir!** (Nahl 16/58)

Çocuk gündüz oturdu / ظَلَّ الْوَلَدُ جَالِسًا

بَاتَ: Nitelediği ismin belirtilen sifata **gece** sahip olduğunu, o şekilde gecelediğini belirtir.

Hasta **geceyi** kıvranarak **geçirdi** / بَاتَ الْمَرِيضُ مُتَأَلِّمًا

İşık **geceleyin** zayıftı / بَاتَ النُّورُ ضَعِيفًا

أَمْسَى: Nitelediği ismin belirtilen sığata **akşam vakti** sahip olduğunu belirtir.

أَمْسَى التَّاجِرُ مُفْلِسًا / Tüccar (**akşam vakti**) iflas etti

أَمْسَى الْأُسْتَاذُ مُتَعَبًا / Hoca yorgun olarak **akşamladı**

Bu **beş** fil genel olarak “**oldu**” diye tercüme edilir. Ancak bu olmanın zamanı fiile göre değişir. Bu fiiller, mazi, muzari ve emir siygasında gelebilirler:

كَانَ - صَارَ - أَصْبَحَ - أَضْحَى - ظَلَّ - أَمْسَى - بَاتَ

يَكُونُ الْحَارِسُ مُسْتَيْقِظًا / Bekçi uyanık **olur**

كُنْ صَابِرًا عَلَى الْمَصَائِبِ / Musibetlere karşı sabırlı **ol**

مَا زَالَ: Süreklilik bildirir.

مَا زَالَ الْمَرِيضُ حَيًّا / Hasta **halahayattadır**

مَا بَرِحَ: Süreklilik bildirir.

مَا بَرِحَ الْوَلَدُ مَرِيضًا / Çocuk **halahastadır**

مَا فَنِيَ : Süreklilik bildirir.

مَا انْفَكَ: Süreklilik bildirir.

Bu dördü yalnız mazi ve muzari siygalarında gelirler: مَا زَالَ - مَا بَرِحَ - مَا فَنِيَ - مَا انْفَكَ

لَا يَزُولُونَ مُخْتَلِفِينَ / Daima ihtilaftadırlar

لَا يَفْنَى الْجَاهِلُ مُصِرًّا عَلَى عِنَادِهِ / Cahil, inadında direnmektedir

مَا دَامَ: Kendinden önce gelen cümlenin müddetini kendinden sonraki cümleye bağlar. Yalnızca mazi siygası bulunur.

أَعْبُدُ اللَّهَ مَا دُمْتُ حَيًّا / Hayatta olduğum **müddetçe** Allah'a kulluk ederim

كُلُّ مَا دُمْتُ حَيًّا / Aç olduğun **müddetçe** ye

لَيْسَ : Olumsuzluk bildirir, “**değildir, hayır**” anlamındadır. Yalnızca mazi siygası bulunur.

مؤمن zalim **değildir** / لَيْسَ الْمُؤْمِنُ ظَالِمًا

Bu dördü, ismin haberiyle nitelendirilmesindeki sürekliliği anlatmaktadır.

اسمُ الفِعْلِ II

Her hasetçinin hasedi amelini **yakar/yakıcıdır** / كُلُّ حَسَوِدٍ مُحْرِقٌ حَسَدُهُ عَمَلَهُ

Açıklama: İsm-i fail, malum fiilin ameli gibi amel yapar.

اسمُ المَفْعُولِ III

Her tövbe eden ki tövbesi **kabul edilmiştir** / كُلُّ تَائِبٍ مَقْبُولٌ تَوْبَتُهُ

Açıklama: İsm-i meful, meçhul fiili gibi amel eder.

الصِّفَةُ الْمَشَبَّهَةُ IV

الْعِبَادَةُ حَسَنٌ ثَوَائِبُهَا وَالْمَعْصِيَةُ قَبِيحٌ عَذَابُهَا

İbadet, sevabı **güzel olandır**/İbadetin sevabı **güzeldir** ve günah, azabı **çirkin olandır**/günahın azabı **çirkindir**

Açıklama: Sıfat-ı müşebbehe, kendi fiili gibi amel eder, kendi malum fiili gibi amel eder denmez. Çünkü sıfat-ı müşebbehe lazım fiillerden gelir, lazım fiillerden ise meçhul gelmez. Sülasi lazım fiilden türer, ifade ettiği mana ile devamlı olarak sıfatlanan kişi veya varlığı gösterir. İsm-i failde bir vasfı bildirir ancak bildirdiği vasfı devamlı değildir:

Bu komutan **yüreklidir/cesurdur** / هَذَا الْقَائِدُ شَجَاعٌ

Bu adam **cömerttir** / هَذَا الرَّجُلُ كَرِيمٌ

كِتَابٌ أَسْوَدٌ - مِمْحَاةٌ سَوْدَاءُ

Siyah bir kitap – **Siyah** bir silgi (renk ve sakatlık bildiren فَعْلَاءُ - أَفْعَلُ vezni ism-i tafdil değil)

فَرِحَ - صَجِرَ - شَبَعَانُ / شَبَعَى - بَخِيلٌ - سَهْلٌ - صُلْبٌ - بَطَلٌ - طَاهِرٌ - مُسْتَقِيمٌ - مُظْلَمٌ

Sevinçli – gamlı/gönü dar - tok (erkek-dişi) – cimri – kolay – katı – kahraman – temiz – doğru –

karanlık

Not: Sıfat-ı müşebbehe sıygasaldır (fiilden türüyor, genelde de lazım fiilden)/sarfa aittir, sıfat ise nahve aittir. Bu ikisi birbirinin alternatifi değildir. Bazen aynı kelime, sarf açısından sıfat-i müşebbehe, nahiv açısından ise sıfat olur:

Güzel bir adam geldi / جَاءَ رَجُلٌ حَسَنٌ

Sıfat-ı müşebbehe'nin 18 kalıbı vardır. Sıfat bu kalıplardan gelmişse ona sıfat-ı müşebbehe diyeceğiz. Bu kalıpların en çok kullanılanlarından bazıları:

فَعْلَانٌ = رَحْمَنٌ, فَعِيلٌ = رَحِيمٌ, فَعُولٌ = شَكُورٌ

اسمُ التفضيل

V

مَا مِنْ رَجُلٍ أَحْسَنَ فِيهِ الْجِلْمُ مِنْهُ فِي الْعَالَمِ

Alimde olan hilimden (yumuşaklıktan) **daha güzel** bir yumuşaklık hiçbir kimsede olmamıştır/Alimde olan hilim **güzelliğinden** hiçbir kişide yoktur

Açıklama: İsm-i tafdil, kendi fiilinin ameli gibi amel yapar. İsm-i tafdil, renk ve sakatlık dışında bir vasfın, bir niteliğin, bir varlıkta başka bir varlıktan daha çok olduğunu gösterir. Bu isim sülasi fiillerden erkek için أَفْعَلٌ vezninde, dişi için ise فُعَلَى vezninde türer:

- الشَّمْسُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَمَرِ كَبِيرٌ - كَبِيرٌ - أَكْبَرُ / كُبْرَى

Büyüdü – büyük – daha büyük / en büyük – Güneş Aydan **daha büyüktür**

İyi ُحَيْرٌ, kötü ُشَرٌّ ve en sevgili ُحَبٌّ sıfatları, ism-i tafdil olarak kullanılır:

الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ / **daha iyidir**

الْكَذْبُ شَرٌّ مِنَ السَّرْقَةِ / **daha kötüdür**

حَبٌّ شَيْءٌ إِلَى الْإِنْسَانِ مَا مُنِعَ / İnsana **en sevgili** gelen şey, elde edemediğidir

المصدر

VI

يُحِبُّ اللَّهُ تَعَالَى إِعْطَاءَ لَهُ عَبْدُهُ فَعَبْرًا يَرْهَمًا

Allah Teala, kulunun kendisi için/rızası için bir fakire para **vermesini** sever

Açıklama: Kendi fiilinin ameli gibi amel yapar

عِبَادَةُ اللَّهِ تَعَالَى خَيْرٌ / Allah Teala'ya **ibadet etmek** hayırdır/hayırlıdır

Acıklama: Muzaf, muzaf-ı ileyin son harekesini esre yapar.

مُعَلِّمُ الْمَدْرَسَةِ - مُعَلِّمَاتُ الْمَدْرَسَةِ - مُعَلِّمُوا الْمَدْرَسَةِ

Mektebin **öğretmeni** - Mektebin **iki öğretmeni** - Mektebin **öğretmenleri**

رَأَيْتُ مُعَلِّمِي الْمَدْرَسَةِ / Mektebin **iki öğretmenini** gördüm

سَلَّمْتُ عَلَى مُعَلِّمِي الْمَدْرَسَةِ / Mektebin **iki öğretmenini** selamladım

رَأَيْتُ مُعَلِّمِي الْمَدْرَسَةِ / Mektebin **öğretmenlerini** gördüm

سَلَّمْتُ عَلَى مُعَلِّمِي الْمَدْرَسَةِ / Mektebin **öğretmenlerini** selamladım

كِتَابٌ - كِتَابِي, عَصَا - عَصَائِي, مُحَامِي - مُحَامِي - كِتَابَانِ - كِتَابَايَ

Kitap-**kitabım**, değnek-**değneğim**, avukat-**avukatım**, iki kitap-**iki kitabım**

أَخَذْتُ كِتَابِي / **iki kitabımı** aldım

وَضَعْتُ الْقَلَمَ عَلَى كِتَابِي / Kalem, **iki kitabımın** üzerine koydum

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ / Rabbimiz! Beni, **ana-babamı** bağışla

مُعَلِّمُونَ - مُعَلِّمُوِي = مُعَلِّمِي, بَنُونَ - بَنُوِي = بَنِي

Öğretmenler-**öğretmenlerim**, oğullar-**oğullarım**

الْتَّرَاوِيحُ عِشْرُونَ رَكْعَةً

Teravih rekat olarak **20'**dir/Teravih **20** rekattır ("rekaten" kelimesi, "işrûne" nin temyizidir)

Acıklama: Kelimenin sonunu üstün yapar.

مَعْنَى الْفِعْلِ (إِسْمُ الْفِعْلِ)

هَيْهَاتَ الْمُدُنِ مِنْ اللَّهِ تَعَالَى (أَيُّ بَعْدَ)

Günah işleyen Allah Tela'dan **uzak oldu** (uzak oldu, fiili mazi manasında)تَرَكَ دَنْبًا (أَيُّ أَتْرَكَ) / Günahı **terk et** (terk et, emr-i hazır manasında)

مَا فِي الدُّنْيَا رَاحَةً (أَيُّ مَا حَصَلَ)

Dünyada rahatlık **yoktur/hasıl olmamıştır** (zarf-ı mustakardır)Alimin ahlakının Muhammedî olması **gerekir** / (أَيُّ يَلْزَمُ)

(ism-i mensub da manay-ı fiildendir)

Açıklama: Kendisinden fiil manası anlaşılan kelimelerdir fakat fiil gibi çekilmezler. Mazi, muzari ve emir olmak üzere üç çeşittir:هَيْهَاتُ - وَي - صَه - حَي - هَاؤُمْ - هَيْتَ / هَيَّا - هَلُمَّ - - - أُفِّ - أَمَامَكَ - دُونَكَ - وَرَائِكَ - مَكَانَكَ
- إِلَيْكَ عَنِّي - رُوَيْدَكَ

Ne uzak! (mazi manasında) – şaşarım/vay (muzari manasında) – sus! – haydi, gel! – alın! – haydi, çabuk! – gel, getir! – canım sıkılıyor, bıkarım – ilerle! – al! – geri al! – olduğun yerde dur! – benden uzak ol! – yavaş ol, ağır ol

Sülasi fiilden **فَعَالٍ** vezninde yapılanlar:

نَزَلَ - نَزَالٍ, تَرَكَ - تَرَكَ, جَلَسَ - جَلَسٍ, سَكَتَ - سَكَاتٍ

İndi-in!, bıraktı-bırak!, oturdu-otur!, sustu-sus!

فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ / Anne-babana “öf” bile deme (İsra 17/23)

حَيِّ عَلَى الصَّلَاةِ / Namaza **gel!**

فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاؤُمْ أَقْرَبُوا كِتَابِيَهْ

O zaman kitabı sağ eline verilmiş olan der ki: “**Gelin**, kitabımı okuyun” (Hâkka 69/19)]

الْعَامِلُ الْمَعْنَوِي (2)

Dille söylenmeyen

رافع المبتدأ والخبرⁱ

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ / Allah'ın elçisidir (sav), Muhammed

Açıklama: Mübteda ve haberi ref eden âmil gözükmüyor/telaffuz edilmiyor.

رافع الفعل المضارعⁱⁱ

يَرْحَمُ اللَّهُ تَعَالَى التَّائِبَ / Allah Teala tövbe edene merhamet eder

II - الْمَعْمُورُ (30)

= مَعْمُورُ الْأَصَالَةِ (25) + مَعْمُورٌ بِالتَّبَعِيَّةِ (/ التَّوَابِعُ) (5)

Amillerin amel ettikleri kelimeler / Kendisinde amilin etkisi bulunanlar

مَعْمُورُ الْأَصَالَةِ (25) = الْمَرْفُوعُ (9) + الْمَنْصُوبُ (13) + الْمَجْرُورُ (2)

+ أَلْمَجْرُومُ (1)

Âmilin, vasita gerekmeksizin müessir olmasıdır

الْمَرْفُوعُ (9)

الفاعلⁱ

رَحِمَ اللهُ تَعَالَى التَّائِبَ / Allah Teala tövbe edene merhamet etti/etsin

كَسَرْتُ الرُّجَّاجَ / Camı kırdım

لَعِبَ الْأَطْفَالُ فَتَعَبُوا

Çocuklar oynayıp yoruldu (fiil başta gelince, fail ikil veya çoğul olsa da, fiil tekil geliyor, fiil sonra gelirse, bu hususlarda faile uyuyor)

II نائب الفاعل

رَحِمَ التَّائِبُ / Tövbe edene merhamet edildi/Tövbe eden merhamet olunsun

Açıklama: Meçhul fiilli cümlede fail olmaz, meful-i bih onun yerine geçer ve failin irabını alır. Bu kelimeye naib-i fail denir.

فَتَحَ الرَّجُلُ الْبَابَ - فَتَحَ الْبَابَ / Adam kapıyı açtı – Kapaçıldı

عَلَّمَ الْمُعَلِّمُ التِّلْمِيذَ الْقِرَاءَةَ - عَلَّمَ التِّلْمِيذُ الْقِرَاءَةَ

Öğretmem öğrenciye okumayı öğretti – Öğrenciye okuma öğretildi (Etken fiilli cümlelerde birden fazla meful varsa sadece ilk meful-i bih, naib-i fail olur)

جَلَسَ الطُّلَّابُ فِي الصَّفِّ - جُلِسَ فِي الصَّفِّ / Öğrenciler sınıfta oturdu – Sınıfta oturuldu

III- المبتدأ والخبر

IV

مُحَمَّدٌ خَاتَمُ الْأَنْبِيَاءِ (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) / Muhammed (sav) peygamberlerin sonuncusudur

Açıklama: Mübteda asıl olan marife olmasıdır ancak bunun istisnaları vardır:

صَدِيقٌ عَزِيزٌ زَارَنَا / Değerli bir dost bizi ziyaret etti (Mübteda tavsif edilmiş)

مَا أَحَدٌ فِي السِّجْنِ / Hapiste hiç kimse yok (Nefiy'den sonra gelmiş)

أَزَائِرُ سَأَلَ عَنِ الْمُدِيرِ؟

Müdürü arayan/soran bir ziyaretçi oldu mu? (Soru edatından sonra gelmiş)

<p style="text-align: right;">فِي الْغُرْفَةِ حَمَامَةٌ</p> <p>Odada bir güvercin vardır (câr ve mecrûrdan ibaret olan haber mübtedan önce gelmiş)</p>	
<p style="text-align: right;">اسم باب كَانَ</p> <p style="text-align: center;">كَانَ اللَّهُ تَعَالَى عَلِيمًا حَكِيمًا / Allah Teala, alimdir, hakimdir</p>	V
<p style="text-align: right;">خبر باب إِنَّ</p> <p style="text-align: center;">مُحَكَّكَ كِي (ÖLÜMDEN SONRA) DIRİLİŞ GERÇEKTİR / إِنَّ الْبَعْثَ حَقٌّ</p> <p>Açıklama: İnne ve kardeşleri 6'dır:</p> <p style="text-align: center;">إِنَّ - أَنْ - كَأَنَّ - لَكِنَّ - لَيْتَ - لَعَلَّ</p> <p>Muhakkak ki – muhakkak ki – gibi – fakat – keşke – belki, umulur ki</p> <p style="text-align: center;">Gerçek, muhakkak ki cehaletin ar olduğudur / الْحَقُّ أَنَّ الْجَهْلَ عَارٌ</p>	VI
<p style="text-align: right;">خبر لا لنفي الجنس</p> <p style="text-align: center;">Hiçbir riyakarın ameli makbul değildir/kabul edilmez / لَا عَمَلٌ مِرَاءٍ مَقْبُولٍ</p> <p>Açıklama: Bazıları bunu, onun gördüğü işi gördüğü için inne'nin kardeşleri içinde zikreder.</p>	VII
<p style="text-align: right;">اسم ما و لا المُشْتَهَبِينَ بِلَيْسَ</p> <p style="text-align: center;">Kibirleşmek alime yakışmaz ve haset helal değildir / مَا التَّكَبُّرُ لَاتِقًا لِلْعَالِمِ وَلَا حَسَدٌ حَلَالًا</p>	VIII
<p style="text-align: right;">الفعل المضارع خالي عن النواصب والجوازم</p> <p style="text-align: center;">Allah Teala tevazuu/alçak gönüllülüğü sever / يُحِبُّ اللَّهُ تَعَالَى التَّوَّاضِعَ</p> <p>Açıklama: Muzari fiili nasb edenler:</p> <p>أَنَّ: Muzariye mastar manası verir ve gelecek zamanı gösterir.</p> <p style="text-align: center;">Genç bir kitap okumak istedi / أَرَادَ الشَّابُّ أَنْ يَفْرَأَ كِتَابًا</p>	IX

لَنْ: Manayı gelecek zamana çevirir ve menfi yapar.

لَنْ نَكْتُبَ لَهُ شَيْئًا / Ona bir şey yazmayacağız

إِذَا, إِذَنْ:

إِذَنْ يَذْهَبَ تَعْبُكَ / ("Dinleneceğim" diyene) Öyleyse yorgunluğun gider

كَيْ: Sebep anlatır.

يَقْرَأُ الطَّالِبُ كَيْ يَتَعَلَّمَ / Öğrenci, öğrenmek için okuyor

لِ:

لِأَمِّ التَّغْلِيلِ:

تَذْهَبُ إِلَى الْمُسْتَشْفَى لِنَعُودَ صَدِيقِنَا الْمَرِيضِ

Hasta arkadaşımızı ziyaret etmek için hastaneye gidiyoruz

لِأَمِّ النَّفْيِ:

مَا كُنَّا لِنُصَاحِبِ الْمُتَنَافِقِينَ / İkiyüzlülerle arkadaşlık edecek değiliz

حَتَّى: Ta ki, -ceye kadar

لَا تَتَكَلَّمْ حَتَّى يَأْتِيَ دَوْرُكَ / Sıra gelinceye kadarkonuşma

أَوْ: Yahut manasına gelen bu edat لِيْ ve لِأَمِّ manasında kullanıldığı zaman muzarii nasbeder.

يُعَاقَبُ الْمُخْطِئُ أَوْ يَعْتَذِرُ / Hata işleyen cezalandırılır veya özür diler

فَ: Nefiy veya talepten sonra gelerek muzarii nasbeder.

لَمْ يَقْرَأْ فَيَعْلَمْ / Okumadı ki bilsin

إِعْمَلِ الْخَيْرَ فَتَنَالِ الثَّوَابَ / İyilik et sevap kazan

وَإِذَا الْمَعِيَّةُ: Nefiy veya talepten sonra gelirse, muzarii nasbeder.

لَا تَغْتَابِ النَّاسَ وَتَتَحَدَّثَ عَنْ إِثْمِ الْغَيْبَةِ

Gıybetin günahından **söz edip de** (kendin) halkı çekiştirme

Muzari fiili cezm edenler:

a) Bir muzariyi cezm edenler

لَمْ: Muzari fiili menfi yapar, fiilin manasını maziye çevirir.

Öğrenci bir kitap **okumadı** / لَمْ يَقْرَأِ الطَّالِبُ كِتَابًا

لَمَّا: Muzari fiili menfi yapar, fiilin manasını maziye çevirir, işin henüz olmadığını (menfi durumun süregeldiğini) anlatır.

Ali bir kitap satın aldı, **henüz okumadı** / اشْتَرَى عَلِيٌّ كِتَابًا وَلَمَّا يَقْرَأْهُ

لِ: Emir için kullanılır.

Her öğrenci dersini **iyice yapsın** / لِيُتِمِّنْ كُلُّ طَالِبٍ دَرْسَهُ

لَا: Bir işin olmamasını, yapılmamasını istemek (nehiy) için kullanılır.

Pencereyi **açma** / لَا تَفْتَحِ النَّافِذَةَ

b) İki muzariyi cezm edenler

مَنْ:

Kim çok okursa bilgisi artar / مَنْ يَقْرَأُ كَثِيرًا تَزِدُّ مَعْرِفَتُهُ

مَا:

Ne iyilik yaparsanız Allah onu bilir (Bakara 2/197) / مَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ

إِنْ:

Okursan anlarsın / إِنْ تَقْرَأْ تَفْهَمْ

إِدْمَا:

كوڤارسان يورولورسون / إِدْمَا تَجْرِ تَتَّعِبُ

مَهْمَا:

Ne yaparsan onu yaparım / مَهْمَا تَفْعَلْ أَفْعَلْ

مَتَّى:

Ne zaman yalan söylersen hor grlrsn / مَتَّى تَكْذِبُ تُحَقَّرُ

أَيَّانَ:

Ondan ne zaman yardım istersen sana yardım eder / أَيَّانَ تَسْتَعِذُّ بِهِ يُنْجِدُكَ

أَيَّآ:

Kimi sayarsan (hürmet edersen) sayarım / أَيَّآ تَحْتَرِمُ أَحْتَرِمُ

أَيْنَ:

أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا

Nerde olursanız olun Allah sizi bir araya toplar (Bakara 2/148)

أَيْنَمَا:

Nerede olursanız olun ölüm size eriřir (Nisa 4/78) / أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ

أَنَّى:

Nereye gidersen giderim / أَنَّى تَذْهَبَ أَذْهَبُ

حَيْثُمَا:

Nereye kar yaęarsa (orada) hava soęuk olur / حَيْثُمَا يَنْزِلُ التَّلْجُ يَبْرُدُ الْجَوُّ

كَيْفَمَا:

Nasıl vurursan öyle vurur / كَيْفَمَا تَضْرِبُ يَضْرِبُ

الْمَنْصُوبُ (13)

المفعول المطلق¹

تُبْتُ تَوْبَةً نَصُوحًا

Tövbe-i nasûh (kesin tövbe etmek) ile tövbe ettim (tevbeten: meful-i mutlak nev'î, nasûhan: sıfat)

Açıklama: Meful-i mutlak, fiilden sonra fiilin manasını kuvvetlendirmek, çeşidini bildirmek ve sayısını bildirmek için, o fiille aynı kökten gelen mastardır.

أَكَلَ الْجَائِعُ أَكْلًا / Aç öyleydi ki!

صَرَبَهُ ضَرْبَ الظَّالِمِ / Onu, zalimin dövdüğü gibi (zalim dövüşüyle) dövdü

أَكَلَ الْمَرِيضُ أَكْلَةً / Hasta bir defa yemek yedi

سَجَدَ الْمُسْلِمُ سَجْدَتَيْنِ / Müslüman iki secde yaptı

رُزْتُ الْمَرِيضَ ثَلَاثَ زِيَارَاتٍ / Hastayı üç defa ziyaret ettim

- Meful-i mutlak olarak eş anlamlı bir mastar kullanılabilir:

سُرِرْتُ فَرَحًا / Bir sevinç sevindim

- Meful-i mutlak olarak kullanılan mastar bazen hazf olur, niteliği bildiren sıfat, onun yerine kullanılır:

فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا

Az gülsünler, çok ağlasınlar (Tevbe 9/82, قليلا ve كثيرا sıfatları, hazf olunmuş mutlak meful ضكًا ve بكاء kelimelerinin naibidirler)

<p>- كُلُّ ve بَعْضُ kelimeleri mastara muzaf olarak kullanılır:</p> <p>Tamamen meyletmeyin (Nisa 4/129) / فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ</p> <p>Nasihat ona biraz yaradı / نَفَعَهُ النَّصْحُ بَعْضُ النَّفْعِ</p>	
<p>المفعول به II</p> <p>Allah Teala'ya ibadet ediyorum (Teala: Sifat) / أَعْبُدُ اللَّهَ تَعَالَى</p> <p>Açıklama: Meful-i bih, failin işlediği işten etkilenen isimdir.</p> <p>Bir kalem satın aldım / اشْتَرَيْتُ قَلَمًا</p> <p>Kütüphaneye uğradık / مَرَرْنَا بِالْكَعْبَةِ</p>	
<p>المفعول فيه III</p> <p>Ramazan ayında oruç tut (Ramazan: Muzafun ileyh) / صُمْ شَهْرَ رَمَضَانَ</p> <p>Açıklama: Meful-i fih, fiilin işlendiği yeri ve zamanı gösterir.</p> <p>Hırsız evin arkasına saklandı / اخْتَفَى اللَّصُّ وَرَاءَ الْبَيْتِ</p> <p>Babalarına akşamleyin geldiler (Yusuf 12/16) / وَجَاءُوا آبَاءَهُمْ عِشَاءً</p> <p>Şehirde yeni bir mektep yapıldı / أُشِيدَتْ مَدْرَسَةٌ جَدِيدَةٌ بِالْمَدِينَةِ</p> <p>Evde oturdum / جَلَسْتُ فِي الدَّارِ</p>	
<p>المفعول له (المفعول لأجله / المفعول من أجله) IV</p> <p>Allah'ın rızasının talep için amel et / اعْمَلْ طَلْبًا لِمَرْضَاةِ اللَّهِ</p> <p>Açıklama: Meful-i leh, bir fiilin niye olduğunu, sebebini bildirir, "niçin?" sorusunun cevabıdır.</p> <p>Korktuğum için kaçtım / هَرَبْتُ خَوْفًا</p> <p>Allah'a itaat için oruç tutarız / نَصُومُ لِإِطَاعَةِ اللَّهِ</p>	

<p style="text-align: right;">المفعول معه V</p> <p>Mal tükenir, sen amelinle beraber baki kalırsın (Vav: Vav-ı maiyye) / يَفْنَى الْمَالُ وَتَبْقَى وَعَمَّاكَ /</p> <p>Açıklama: Meful-i maah, beraberlik bildirir, vav-i maiyye'den sonra gelir.</p> <p style="text-align: center;">Çocuk kıyı boyunca koştu / جَرَى الْوَلَدُ وَالشَّاطِئِي /</p> <p style="text-align: center;">Halil'le birlikte kahvede oturdum / جَلَسْتُ فِي الْمَقْهَى وَخَلِيلًا /</p>	
<p style="text-align: right;">الحال VI</p> <p style="text-align: center;">أَعْبُدُ اللَّهَ تَعَالَى خَائِفًا رَاجِيًا</p> <p>(Allah'ın rahmetini) ümit edici, (azabından) korkucu olduğum halde Allah'a ibadet ederim</p> <p>Açıklama: Hal, fiil olurken, failin, mefulun veya her ikisinin durumunu gösteren sözdür. "Nasıl?" sorusuna cevap teşkil eder.</p> <p style="text-align: center;">Korkarak (korka korka) konuştu / تَحَدَّثَ خَائِفًا /</p> <p style="text-align: center;">Mahmut'u uyur halde gördüm / رَأَيْتُ مَحْمُودًا نَائِمًا /</p> <p style="text-align: center;">Çocuk, ağlayarak, bağırarak oturdu / جَلَسَ الطِّفْلُ بَاكِيًا صَائِحًا /</p>	
<p style="text-align: right;">التمييز VII</p> <p style="text-align: center;">İbadet yönünden alim güzel (hoş) oldu / طَابَ الْعَالِمُ عِبَادَةً /</p> <p>Açıklama: Temyiz, kendinden önce gelen bir isimle ne kastedildiğini açıklayan veya işin ne bakımından olduğunu beyan eden yalın, nekra bir isimdir, mansubtur. Temyizin manasını açıkladığı isme mümeyyez denir.</p> <p style="text-align: center;">Bir sandık portakal satın aldım / اِشْتَرَيْتُ صُنْدُوقًا بَرْتَقَالًا /</p> <p style="text-align: center;">Bir kantar (444.930 kg) odun sattım / بِعْتَتُ قِنْطَارًا حَطْبًا / بِعْتَتُ قِنْطَارًا مِنْ حَطْبٍ /</p> <p style="text-align: center;">Çocuk bir bardak süt içti / شَرِبَ الْوَلَدُ كَأْسًا لَبْنٍ / شَرِبَ الْوَلَدُ كَأْسًا مِنْ لَبْنٍ /</p> <p style="text-align: center;">Zeynep bir metre kumaş satın aldı / اِشْتَرَتْ زَيْنَبُ مِترًا قَمَاشًا /</p> <p>- Sayılardan sonra gelen isimler temyizdir, sayılar ise mumeyyezdir. Sayının temyizi, hareke ve</p>	

çokluk bakımından şöyledir:

3-10: Cemi, mecrûr; **11-99:** Mufret, mansûb; **100-1000:** Mufret, mecrûr

3 kitap satın aldım / اشتريتُ ثلاثةَ كُتُبٍ

99 kitap satın aldım / اشتريتُ تسعةً وتسعينَ كِتَابٍ

999 kitap satın aldım / اشتريتُ تسعةً وتسعينَ وتسعمائةَ كِتَابًا

- كَأَيِّ ve كَأَيِّنْ soru edatlarından sonra gelen isimler de temyizdir:

Kaç kitabın var? / كَمْ كِتَابًا عِنْدَكَ؟

Bunu kaç dirheme satın aldın? / بِكَمْ دِرْهَمٍ (دِرْهَمًا) اشتريتَ هَذَا؟

Nice adamlar gördüm! / كَأَيِّنُ رَجُلًا رَأَيْتَ!

المُستثنى

VIII

يَدْخُلُ الْجَنَّةَ النَّاسُ إِلَّا الْكَافِرَ

Kafirden başka, insanlar cennete girer (en-Nâs: Müstesnâ minh, illâ: İstisna edatı, Kâfir: Müstesnâ/Müstesnâ bih)

Açıklama: Başlıca istisna edatları: إِلاَّ, غَيْرِ, سِوَى, خَلَا, عَدَا, حَاشَا

Halid'den başka bütün öğrenciler geldi / جَاءَ الطُّلَّابُ إِلَّا خَالِدًا

Başkandan başka bütün hırsızlar yaralandı / جُرِحَ اللُّصُوصُ إِلَّا الرَّئِيسَ

- غَيْرِ kelimesi, nekira bir ismin sıfatı olarak da kullanılır:

Bundan başka bir kitap okudum / قَرَأْتُ كِتَابًا غَيْرَ هَذَا

خبر باب كان

IX

Melekler Allah Teala'nın kullarıdır / كَانَ الْمَلَائِكَةُ عِبَادَ اللَّهِ تَعَالَى

إسم باب إن

X

	إِنَّ السُّؤَالَ حَقٌّ / Şüphesiz sual haktır /	
XI	إِسْمٌ لَا نَفِيَّ الْجِنْسِ Gıybet edenin taati makbul değildir / لَا طَاعَةَ مَعْتَابٍ مَقْبُولَةً /	
XII	خَبْرٌ مَا وَ لَا الْمُشْتَبِهِينَ بَلِيْسٌ Gıybet helal değildir ve koğuculuk caiz değildir / مَا الْغَيْبَةُ حَلَالًا وَلَا النَّمِيمَةُ جَائِزَةٌ /	
XIII	الْفِعْلُ الْمَضَارِعُ الَّذِي دَخَلَهُ إِحْدَى النَّوَاصِبِ Günahlarımın bağışlanmasını istiyorum/seviyorum / أُحِبُّ أَنْ يُعْفَرَ ذُنُوبِي /	

الْمَجْرُورُ (2)	
I	الْمَجْرُورُ بِحَرْفِ الْجَرِّ ihlas ile amel et / اِعْمَلْ بِإِحْلَاصٍ /
II	الْمَجْرُورُ بِالْإِضَافَةِ Kulun günahı kalbini karartır / ذَنْبُ الْعَبْدِ يُسَوِّدُ قَلْبَهُ /

الْمَجْرُومُ (1)	
I	(1) الْفِعْلُ الْمَضَارِعُ الَّذِي دَخَلَهُ إِحْدَى الْجَوَازِمِ Eğer ihlaslı olursan amelin kabul edilir / إِنْ تَخْلِصَ يُقْبَلَ عَمَلُكَ /

مَعْمُولٌ بِالتَّبَعِيَّةِ (/ التَّوَابِعُ) (5)

Tabi/Tebeî mamuller: İrapta müstakil olmayıp daha önce gelen kelimenin irabına uyan kelimelerdir.

الصِّفَةُ (النَّعْتُ) |

أَعْبُدُ اللَّهَ الْعَظِيمَ / Büyük (olan) Allah'a ibadet ediyorum

Açıklama: Sıfat (Nat) tabi olduğu ismi niteler. Daima nitelediği isimden (mevsûf/men'ût) önce gelir ve erlik, dişilik, teklik, ikilik, çokluk, belirlilik ve belirsizlik açısından mevsufa uyar:

طِفْلٌ صَغِيرٌ - طِفْلَةٌ صَغِيرَةٌ, الطِّفْلُ الصَّغِيرُ, طِفْلَانِ صَغِيرَانِ - طِفْلَتَانِ صَغِيرَتَانِ, أَطْفَالٌ صِغَارٌ - طِفْلَاتٌ صَغِيرَاتٌ

Küçük bir çocuk-küçük bir kız çocuğu, küçük çocuk, iki küçük çocuk-iki küçük kız çocuğu, küçük çocuklar-küçük kızlar

الْعَطْفُ (/ عَطْفُ النَّسَقِ): |

Açıklama: Atıf, atf-ı neseq ve atf-ı beyan olmak üzere iki çeşittir. Atıf harflerinden sonra gelen kelimeye matuf (الْمَعْطُوفُ), önce gelen kelimeye ise matuf-i aleyh (الْمَعْطُوفُ عَلَيْهِ) denir.

Uyarı: Matuf mecrur ise matuf-i aleyhteki cer harfinin veya muzafın tekrarı gerekir.

سَلَّمْنَا عَلَى عَلِيٍّ وَعَلَى عَبْدِ اللَّهِ / Ali'yi ve Abdullah'ı selamladık

رَأَيْنَا أَخَا خَالِدٍ وَأَخَاكَ / Halid'in ve senin kardeşini gördük

(1) وَ: أَطِيعُ اللَّهَ وَالرَّسُولَ

Allah'a ve Resulüne itaat ediyorum (Allah: Matuf aleyh, Vav: Atıf harfi, er-Rasûl: Matuf)

Açıklama: Matuf ve matuf-i aleyh arasında ortak bir ciheti anlatır, sıra bildirmez yani matuf-i aleyhten sonra gelebileceği gibi önce de gelebilir.

جَاءَ الْأَبُ وَالْإِبْنُ / Baba ve oğul geldi

(2) ف: تَجِبُ تَكْبِيرَةُ الْإِفْتِتَاحِ فَالْقِيَامِ

İftitah tekbiri vacip olur, kıyam da (hemen peşinden vacip olur)

Açıklama: Atıf harfi olarak kullanıldığında matuf ve matuf-i aleyh arasında ortak bir cihetle birlikte sıra da bildirir. Yani matuf-i aleyh fe'den önce, matuf ise fe'den sonra gelir. Matuf-i aleyh ve matuf arasında ardadalık varsa araya uzun bir zaman girmemişse fe kullanılır.

قَعَدَ الْمُدِيرُ فَالْمُعَلِّمُونَ / Müdür ve öğretmenler oturdu

(3) ثُمَّ: تَجِبُ الْعِلْمُ ثُمَّ الْعَمَلُ / (Önce) ilim, sonra amel vacip olur

Açıklama: “Sonra” anlamına gelir ve sıra bildirir. Fe'den farkı, matuf-i aleyh ile matuf arasına zaman girmiş olduğunu ifade etmesidir.

غَضِبَ الْأَبُ فَصَرَبَ ابْنَهُ ثُمَّ نَدِمَ / Baba kızıp oğlunu dövdü sonra pişman oldu

(4) حَتَّى: مَاتَ النَّاسُ حَتَّى الْأَنْبِيَاءِ / İnsanlar öldü, hatta peygamberler de (öldüler)

Açıklama: “Bile” manasına atıf harfi olarak kullanılır.

أَكَلَ السَّمَكَةَ حَتَّى رَأْسِهَا / Balığı, başı da dahil olmak üzere yedi

(5) أَوْ: صَلَّى الضُّحَى أَرْبَعًا أَوْ ثَمَانِيَةً / Kuşluk (namazını) dört veyahut sekiz (rekat) kıl

Açıklama: “Yahut” demektir, tereddüt veya seçme bildirir.

لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ / Bir gün yahut bir günün bir kısmı kadar kaldık

(6) إِمَّا: إِعْمَلْ إِمَّا وَاجِبًا وَإِمَّا مُسْتَحَبًّا / Ya vacip veya müstehap (olarak) amel et

Açıklama: Tekrarlanarak kullanılır, “ya...ya” manasına gelir.

كَتَبَ إِلَيْكُمْ إِمَّا حَسَنٌ وَ إِمَّا صَالِحٌ / Size ya Hasan, ya Salih yazdı

(7) أَمْ: أَمْ رِضَاءَ اللَّهِ تَعَالَى تَطْلُبُ أَمْ سُخْطَهُ

Allah Teala'nın rızasını mı istiyorsun, yoksa gazabını mı?

Açıklama: “Yoksa” manasına gelir, bir işin, bir şeyin açıklanmasını istemek için kullanılır. Ayrıca bir işin yapılıp-yapılmamasının tesirinin müsavi olduğunu anlatmak için de kullanılır.

أَمْ نَائِمٌ أَنْتَ أَمْ مُسْتَيْقِظٌ؟ / Uykuda mısın, yoksa uyanık mısın?

سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

Onlar korkutsan da korkutmasan da müsavidir inanmazlar (Bakara 2/6)

8) لَا: اِعْمَلْ صَالِحًا لَا سَيِّئًا / İyiyi amel et, **kötüyü değil**

Açıklama: Nefiy (olumsuzluk, menfilik) anlatır, matufun, matuf-i aleyhin işine katılmadığını ifade eder.

اَكَلْنَا التُّفَّاحَ لَا الْإِنجاصَ / Elma yedik **armut değil**

9) بَل: اَطْلُبْ حَلَالًا بَلْ طَيِّبًا / Helali **belki iyisini** talep et

Açıklama: “Bilakis, Öyle değil, böyle,fakat, hiç olmazsa” gibi manalar verir, olumsuzluk anlatır, vazgeçme bildirir. Kendinden önce bir emir veya olumlu bir hüküm gelmişse, onu kaldırır, gelmemiş gibi yapar.

رَأَيْتُ سَلِيمًا بَلْ حَسَنًا / Selim'i gördüm, **hayır Hasan'ı**

10) لَكِنْ: لَا يَجِلُّ رِثَاءُ لَكِنْ إِخْلَاصٌ / Gösteriş helal olmaz, **fakat ihlas** (helal olur)

Açıklama: “Fakat, ancak” manasına gelir.

مَا ذَهَبَ حَسَنٌ لَكِنْ مُسَاعِدُهُ / Hasan gitmedi, fakat yardımcısı gitti

عَطْفُ الْبَيَانِ

III

آمَنَّا بِنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ (عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) / Nebimiz **Muhammed'e** (asv) iman ettik

Açıklama: Bir ismi beyan ve izah etmek için ona ilave edilen diğer isme, atf-ı beyan denir.

ذَهَبَ أَخِي زَيْدٌ / Kardeşim Zeyd gitti

التَّأْكِيدُ

IV

اطْلُبِ الْإِخْلَاصَ الْإِخْلَاصَ - اَتْرُكِ الذُّنُوبَ كُلَّهَا / ihlası talep et, **ihlası** - Günahların **tümünü** terk et

Açıklama: Tabi olduğu kelimenin manasını kuvvetlendiren, pekiştiren, manadaki kapalılığı gideren sözdür ve iki çeşittir:

1) Lafzi tekit (التَّأْكِيدُ الْفِظِيّ): İsmi, fiilin, harfin, hatta cümlenin tekrarı ile olur:

يَأْتِي الْأَسَدُ الْأَسَدُ / Aslan geliyor **aslan**

نَجَحَ نَجَحَ أَخُوكَ / Kardeşin **başardı**, başardı

Yalan söyleme! / لَا تَكْذِبْ!

Katil odur o! / هُوَ الْقَاتِلُ هُوَ الْقَاتِلُ!

2) Manevî tekit (التَّكْيِيدُ الْمَغْنَوِيُّ): Bazı kelimeler kullanılarak yapılır. Bu kelimelerin başlıcaları şunlardır: جَمِيعٌ, كُلُّ, كِلَا, كِلْتَا, النَّفْسُ, الْعَيْنُ

Arkadaşların **hepsini** selamladım / سَلَّمْتُ عَلَى الْأَصْحَابِ جَمِيعِهِمْ

Kitabın **hepsini** okudum / قَرَأْتُ الْكِتَابَ كُلَّهُ

Erkek hastaların **ikisi de** geldi / جَاءَ الْمَرِيضَانِ كِلَاهُمَا

Kadın hastaların **ikisi de** geldi / جَاءَتِ الْمَرِيضَتَانِ كِلْتَاهُمَا

Erkek hastaların **ikisini de** ziyaret ettik / عُدْنَا الْمَرِيضِينَ كِلَيْهِمَا

Kadın hastaların **ikisini de** ziyaret ettik / عُدْنَا الْمَرِيضَتَيْنِ كِلْتَيْهِمَا

الْعَيْنُ, النَّفْسُ: Müfret bir kelimeyi tekit için kullanıldıklarında müfret olarak, birden fazla varlığı gösteren kelimeyi tekit için kullanılıncaya ise أَفْعُلٌ vezninde cemi olarak gelirler. Ayrıca başlarına بِ getirilerek de kullanılırlar:

Onunla Sultan **kendisi** konuştu / حَدَّثَهُ السُّلْطَانُ نَفْسَهُ / عَيْنُهُ

İki vezirin **kendileri** geldi / قَدِمَ الْوُزَيْرَانِ أَنْفُسَهُمَا / أَعْيُنُهُمَا

Vezirlerin **kendileri** geldi/Bizzat vezirler geldi / قَدِمَ الْوُزَرَاءُ أَنْفُسَهُمْ / أَعْيُنُهُمْ

Bizzat kendisini gördüm / شَهِدْتُهُ بِعَيْنِهِ

الْبَدَلُ

V

Rabbine, **alemlerin ilahına** ibadet et / أَعْبُدْ رَبَّكَ إِلَهَ الْعَالَمِينَ

أُبْغِضِ النَّاسَ مَنْ عَصَى اللَّهَ تَعَالَى مِنْهُمْ

İnsanlara (insanlardan bedel) **onlardan Allah'a isyan edenlere** buğz et

Allah Teala'yı (Allah'tan bedel) **onun hakkını** muhafaza et / **احْفَظِ اللَّهَ تَعَالَى حَقَّهُ**

Açıklama: Bedel, kendisinden sonra gelen isme irap bakımından uyan isimdir ve dört çeşittir. Bedelin önüne gelen isme mübdelün minh denir:

1) Mutâbık bedel (بَدَلٌ مُطَابِقٌ / بَدَلُ الْكُلِّ مِنَ الْكُلِّ): Bedelin, mübdel-i minhun hepsi olmasıdır.

Arkadaşın **Halit** seni sordu (Arkadaşın: Mübdel-i minh, Halit: Bedel) / **سَأَلَ عَنْكَ صَاحِبُكَ خَالِدٌ**

Kâtip **Hasan'a** uğradık / **صَادَفْنَا الْكَاتِبَ حَسَنًا**

Kardeşin **Mahmut'u** selamladık / **سَلَّمْنَا عَلَى أَخِيكَ مُحَمَّدٍ**

Zeyd'in **cesdedini/bedenini** gördüm / **رَأَيْتُ زَيْدًا جَسَدَهُ / بَدَنَهُ**

2) Bedel-i baz min kul (بَدَلُ الْبَعْضِ مِنَ الْكُلِّ): Bedelin, mübdel-i minhun hepsi değil bir parçası/kısmı olmasıdır.

Kitabın **yarısını** okudum / **قَرَأْتُ الْكِتَابَ نِصْفَهُ**

Ekmeğin **üçte birini** yedim / **أَكَلْتُ الرَّغِيفَ ثُلُثَهُ**

Gecenin **çoğu** geçti / **مَضَى اللَّيْلُ أَكْثَرَهُ**

Zeyd'in **elini** gördüm / **رَأَيْتُ زَيْدًا يَدَهُ**

3) Bedel-i iştimâl (بَدَلُ الْإِشْتِمَالِ): Bedelin, mübdel-i minhun hepsi veya bir parçası olmaması ancak onun şümülüne (kapsamına) girmesidir.

Zeyd'in **ilmi** hoşuma gitti / **أَعْجَبَنِي زَيْدٌ عِلْمُهُ**

Zeyd'in **elbisesini** gördüm / **رَأَيْتُ زَيْدًا ثِيَابَهُ**

4) Bedel-i mübâyin li'l-mübdeli minh (بَدَلُ الْمُبَايِنِ لِلْمُبْدَلِ مِنْهُ): Bedelin, mübdel-i minhuntan tamamen farklı olmasıdır ve iki çeşittir:

a) Bedel-i idrâb (بَدَلُ الْإِضْرَابِ):

أَكَلْتُ خُبْرًا

Ekmek yedim (Ekmek ve et yiyen birisi böyle deyince, sonra et yemiş olduğunu da ifade etmek istemişse, et kelimesini de ilave eder:

أَكَلْتُ خُبْرًا لَحْمًا

Ekmek, et yedim. Bu çeşit bedelde, et kadar ekmek kelimesi de kastedilmiş olur. Birinci zikredilen ekmek'e metbû', ikinci zikredilen et'e tâbi' denir)

b) Bedel-i galat ve nisyân (بَدَلُ الْغَلَطِ وَالنِّسْيَانِ): Metbû yanlışlıkla söylenmiş olur, tabi hemen onun yerine konur.

Bir köpeğin, **atın demek istedim** yanından geçtim / مَرَرْتُ بِكَلْبٍ فَرَسٍ

Zeyd'in **eşegini** gördüm / رَأَيْتُ زَيْدًا حِمَارَهُ

III - الْأَعْرَابُ (أَنْوَاعُ الْأَعْرَابِ وَعَلَامَتُهُ) (10)

İ'râb: Amil sebebiyle murabın sonunun değişmesi

Mu'rab: Sükunu ve harekesi amille olan

Mebnî: Sükunu ve harekesi amille olmayan, devamlı aynı minval üzere olan

أَلْحَرَكَةُ (3):

(1) الضَّمَّةُ:

Açıklama: Ref' alametleri şunlardır:

a) **Damme:**

جَاءَ الْوَلَدُ / Çocuk geldi

b) Müsennâda elif

İki çocuk geldiler / الْوَلَدَانِ جَاءَا

c) Erkek çoğulunda ve beş isimde **vâv**

Çocuklar geldiler – Baban geldi / جَاءَ أَبُوكَ

d) Beş fiilde (يَفْعَلَانِ – تَفْعَلَانِ – يَفْعَلُونَ – تَفْعَلُونَ – تَفْعَلِينَ) nun

İki çocuk geldiler / الْوَلَدَانِ يَجِيئَانِ

(2) الْفَتْحَةُ:

Açıklama: Nasb alametleri şunlardır:

a) Fetha

Çocuğu gördüm / رَأَيْتُ الْوَلَدَ

b) Müsennâda ve erkek çoğulunda **ye**

İki çocuğu gördüm – Öğretmenleri gördüm / رَأَيْتُ الْوَلَدَيْنِ – رَأَيْتُ الْمُعَلِّمِينَ

c) Dişi çoğulunda **kesre**

Bayan öğretmenleri gördüm / رَأَيْتُ الْمُعَلِّمَاتِ

d) Beş fiilde **nun'un hazfi**

İki çocuk asla gelmeyecekler / الْوَلَدَانِ لَنْ يَأْتِيَا

e) Beş isimde **elif**

Babanı gördüm / رَأَيْتُ أَبَاكَ

(3) الْكَسْرَةُ:

Açıklama: Cer alametleri şunlardır:

a) Kesre

Adama selam verdim / سَلَّمْتُ عَلَى الرَّجُلِ

b) Gayr-i munsarifte **fetha**

مَسَجِدَ / زُرْتُ الْمَسَاجِدَ / Mescitleri ziyaret ettim

c) Müsennâda, erkek çoğulunda ve beş isimde **ye**

سَلَّمْتُ عَلَى رَجُلَيْنِ - سَلَّمْتُ عَلَى الْمُعَلِّمِينَ - سَلَّمْتُ عَلَى أَبِيكَ

İki adama selam verdim – **Öğretmenlere** selam verdim – **Babana** selam verdim

=====

Açıklama: Cezm alametleri şunlardır:

a) Sukûn

لم يعلم / O bilmedi

b) Son harfi illetli muzâride **illet harfinin hazfi**

لم ير (أصله: يَرَى) / O görmedi

c) Beş fiilde **nun'un hazfi**

لم يعلموا / Onlar bilmediler

الْحَرْفُ (4):

(1) و:

- Erkek çoğulunda ve beş isimde **vâv**, ref' alametidir:

الأولادُ جاءوا - جاء أبوك / Çocuklar geldiler – Baban geldi

(2) ي:

a) Müsennâda ve erkek çoğulunda **ye**, nasb alametidir:

رَأَيْتُ الْوَالِدَيْنِ - رَأَيْتُ الْمُعَلِّمِينَ / İki çocuğu gördüm – Öğretmenleri gördüm

b) Müsennâda, erkek çoğulunda ve beş isimde **ye**, cer alametidir:

سَلَّمْتُ عَلَى رَجُلَيْنِ - سَلَّمْتُ عَلَى الْمُعَلِّمِينَ - سَلَّمْتُ عَلَى أَبِيكَ

İki adama selam verdim – **Öğretmenlere** selam verdim – **Babana** selam verdim

||

(3) ا:

a) Müsennâda **elif**, ref' alametidir:

İki çocuk geldiler / الْوَلَدَانِ جَاءَا

b) Beş isimde **elif**, nasb alametidir:

Babanı gördüm / رَأَيْتُ أَبَاكَ

(4) ن:

- Beş fiilde **nun**, ref' alametidir:

İki çocuk geldiler / الْوَلَدَانِ يَجِيئَانِ

الْحَرْفُ (3):

لَمْ تَضْرِبْ (1) حرف الحركة: / Sen vurmadın

لَمْ يَغْزُ (2) حرف الآخر / الحرف: / O savaşa gitmedi

لَمْ يَضْرِبَا - لَمْ يَضْرِبُوا (3) حرف النون: / O ikisi vurmadılar - Onlar vurmadılar

IV - الْمُحَقُّ

الْإِعْرَابُ بِحَسَبِ الْمَحَلِّ (4)

Mahallen irap mebnilerde, takdiren irap ise muraplarda olur

بِالْحَرْكَةِ الْمُخَضَّةِ تَامُ الْإِعْرَابِ (مختص بالإسم):

Tâm irab: Harekenin kelimenin sonunda tam olarak gözükmesidir:

جَاءَ زَيْدٌ / Zeyd geldi

Nâkis irab: Harekenin kelimenin sonunda ya hiç ya da tam olarak gözükmemesidir:

جَاءَ الْقَاضِي / Kadi geldi

جَاءَ أَحْمَدُ / Ahmet geldi

(1) إِسْمٌ مُفْرَدٌ مُنْصَرَفٌ

رَفَعَهُ بِالضَّمَّةِ: جَاءَنَا الرَّسُولُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) / Resul bize geldi

نَضَبُهُ بِالْفَتْحَةِ: صَدَقْنَا الرَّسُولَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) / Resulü tasdik ettik

جَرَّهُ بِالْكَسْرِ: آمَنَّا بِالرَّسُولِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) / Resule iman ettik

(2) جَمْعُ الْمَكْسَرِ الْمُنْصَرَفِ

رَفَعَهُ بِالضَّمَّةِ: نَزَلَ مِنَ السَّمَاءِ كُتُبٌ / Gökten kitaplar nazil oldu

نَضَبُهُ بِالْفَتْحَةِ: صَدَقْنَا الْكُتُبَ / Biz kitapları tasdik ettik

جَرَّهُ بِالْكَسْرِ: آمَنَّا بِالْكِتَابِ / Biz kitaplara iman ettik

(3) الْإِعْرَابُ بِحَسَبِ الصِّفَةِ

لَفْظِيٌّ: جَاءَ زَيْدٌ

Zeyd geldi ("Zeydün" kelimesinde failin harekesi olan damme tam olarak görünüyor)

تَقْدِيرِيٌّ: أَنَا الْعَاصِي

Ben asiyim/günahkarım (el-Âsî: Failin harekesi olan damme, yazıda görünmediği için/el-Âsiyyu demek zor olduğu için takdiren merfudur)

مَحَلِّيٌّ: تَوَكَّلْنَا عَلَى مَنْ لَا يَأْتِي الْخَيْرُ إِلَّا مِنْ جِهَتِهِ

(Mebnî olanlarda mahallî irap oluyor)

Hayır ancak onun yüzünden gelen (Allah'a) tevekkül ettik

Bu adam geldi (Hâzâ: Mebni, fâil takdiren merfu; er-Racül: Sifat/Bedel) جَاءَ هَذَا الرَّجُلُ

(4) بِأَحْرَكَةِ الْمَحْضَةِ نَاقِصِ الْإِعْرَابِ (مختصّ بالإسم):

(a) عَيْرٌ مُنْصَرِفٍ

رَفَعُهُ بِالضَّمَّةِ: جَاءَنَا أَحْمَدُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) Bize Ahmet (as) geldi

نَصَبُهُ بِالْفَتْحَةِ: صَدَقْنَا أَحْمَدَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) Biz Ahmet'i (as) tasdik ettik /

جَرَّهُ بِالْفَتْحَةِ: آمَنَّا بِأَحْمَدَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) Biz Ahmet'e (as) inandık /

(b) جَمْعُ الْمُؤَنَّثِ السَّالِمِ

رَفَعُهُ بِالضَّمَّةِ: جَاءَنَا مُعْجَزَاتٌ Bize mucizeler geldi /

نَصَبُهُ بِالْكَسْرِ: صَدَقْنَا مُعْجَزَاتٍ Biz mucizeleri tasdik ettik /

جَرَّهُ بِالْكَسْرِ: آمَنَّا بِمُعْجَزَاتٍ Biz mucizelere inandık /

بِالْحُرُوفِ الْمَحْضَةِ تَامِ الْإِعْرَابِ (مختصّ بالإسم):

(1) الْأَسْمَاءُ السُّتَى (الْأَسْمَاءُ الْخَمْسَةُ) الْمُعْتَلَّةُ الْمَضَافَةُ فِي غَيْرِ يَاءِ الْمُتَكَلِّمِ:

رَفَعُهُ بِالْوَاوِ: جَاءَنَا أَبُو الْقَاسِمِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) Bize Ebülkâsım (Muhamed aleyhisselam) geldi

نَصَبُهُ بِالْأَلْفِ: صَدَقْنَا أَبَا الْقَاسِمِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) Biz Ebülkâsım'ı tasdik ettik /

جَرَّهُ بِالْيَاءِ: آمَنَّا بِأَبِي الْقَاسِمِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) Biz Ebülkâsım'a inandık /

أَعْلَانَا: Bazıları, Arapların onu kullandığının kendilerin ulaşmadığını söyleyerek هُنُوْ kelimesini düşürüp sayısı beşe indirmişlerdir.

أَبٌ - أَخٌ - حَمٌّ - هَنَّ - فُو - دُو

Baba – kardeş - kayın peder - söylenmesi çirkin olandan kinaye (kadın veya erkeğin avret yeri) - ağız - sahip

أَبُوهُ - أَخُوهُ - حَمُّوهُمَا - هُنُوهُ - فُوهُ - دُوهُ (مَالٍ)

دُو ج أُولُو - أُوْلِي

(2) بِالْحُرُوفِ الْمَحْضَةِ نَاقِضِ الْإِعْرَابِ (مَخْتَصٌّ بِالْإِسْمِ):

(a) جَمْعُ الْمَذْكَرِ السَّلَامِ

رَفَعُهُ بِالْوَاوِ: جَاءَنَا الْمُرْسَلُونَ (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ) / Bize peygamberler geldi

نَضَبُهُ بِالْيَاءِ: صَدَقْنَا الْمُرْسَلِينَ (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ) / Biz peygamberleri tasdik ettik

جَرَّهُ بِالْيَاءِ: آمَنَّا بِالْمُرْسَلِينَ (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ) / Biz peygamberlere iman ettik

(b) تَثْنِيَةُ إِنْنَا وَ كِلَا

رَفَعُهُ بِالْأَلْفِ: جَاءَنَا الْإِثْنَانِ كِلَاهُمَا آيَ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ

Bize iki(si) beraber geldi (yani Kitap ve Sünnet)

نَضَبُهُ بِالْيَاءِ: اتَّبَعْنَا الْإِثْنَيْنِ كِلَيْهِمَا / Biz ikisine beraber ittiba ettik

جَرَّهُ بِالْيَاءِ: عَمَلْنَا بِالْإِثْنَيْنِ كِلَيْهِمَا / Biz ikisiyle beraber amel ettik

III

بِالْحَرَكَةِ مَعَ الْحَرْفِ تَامُّ الْإِعْرَابِ (مَخْتَصٌّ بِالْفِعْلِ الْمَضَارِعِ):

(1) آخِرُهُ حَرْفٌ صَحِيحٌ (الْمَضَارِعِ الَّذِي لَمْ يَتَّصِلْ بِآخِرِهِ ضَمِيرٌ)

رَفَعُهُ بِالضَّمَّةِ: نُحِبُّ / Istiyoruz/Seviyoruz

نَضَبُهُ بِالْفَتْحَةِ: أَنْ نُشْفَعَ / Şefaət olunmaklığımızı

جَزَمُهُ بِحَذْفِ الْآخِرِ: وَلَمْ نُحْرَمْ / (Ondan) mahrum olmamamızı

(2) آخِرُهُ حُرُوفٌ عَلِيَّةٌ (الْمَضَارِعِ الَّذِي لَمْ يَتَّصِلْ بِآخِرِهِ ضَمِيرٌ وَهُوَ حَرْفٌ عَلِيَّةٌ)

رَفَعُهُ بِالضَّمَّةِ: نَدْعُو اللَّهَ تَعَالَى / Allah Teala'ya dua ediyoruz

نَضَبُهُ بِالْفَتْحَةِ: أَنْ يَغْفِرَ لَنَا / Bizi affetmesini

Bizi ateşe (cehenneme) atmamasını / وَلَمْ يَزِمْنَا فِي النَّارِ	
<p>بِأَلْحُرُوفٍ مَعَ الْحَرْفِ نَاقِصُ الْإِعْرَابِ (المضارع الذي لم يتصل بآخره ضمير غير نون) (مختصّ بالفعل):</p> <p>رَفَعَهُ بِالنُّونِ: الْأَوْلِيَاءُ وَالْعُلَمَاءُ يَشْفَعَانِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ / Veliler ve alimler kıyamet günü şafaat ederler</p> <p>نَصَبُهُ بِحَذْفِ النُّونِ: فَتَرْجُو أَنْ يَشْفَعَا لَنَا / Bize şafaat etmelerini ümit ediyoruz</p> <p>جَزْمُهُ بِحَذْفِ النُّونِ: وَلَمْ يُعْرَضَا عَنَّا / Bizden yüz çevirmemelerini (ümit ediyoruz)</p>	IV

Çoğul / الجمع	İkil / المثني	Tekil / المفرد	
بِأَلْحُرُوفِ مَعَ الْحَرْفِ	بِأَلْحُرُوفِ مَعَ الْحَرْفِ	بِأَلْحَرْكَةِ مَعَ الْحَرْفِ	3. şahıs erkek / الغائب المذكر
مبني	بِأَلْحُرُوفِ مَعَ الْحَرْفِ	بِأَلْحَرْكَةِ مَعَ الْحَرْفِ	3. şahıs kadın / الغائبة المؤنث
بِأَلْحُرُوفِ مَعَ الْحَرْفِ	بِأَلْحُرُوفِ مَعَ الْحَرْفِ	بِأَلْحَرْكَةِ مَعَ الْحَرْفِ	2. şahıs erkek / المخاطب المذكر
مبني	بِأَلْحُرُوفِ مَعَ الْحَرْفِ	بِأَلْحُرُوفِ مَعَ الْحَرْفِ	2. şahıs kadın / المخاطبة المؤنث
بِأَلْحَرْكَةِ مَعَ الْحَرْفِ	-	بِأَلْحَرْكَةِ مَعَ الْحَرْفِ	1. şahıs (ortak = erkek - kadın) / المتكلم (المشترك) = المذكر - المؤنث